

ŠOLSKI PRIJATEL.

Izhaja vsak torek na pol poll in velja na leto 2 fl. 12 kr. po pošti, 1 fl. 36 kr. brez pošte.

Číslo 24. V torek 13. junia 1854. III. tečaj.

Šolske misli.

Pogovor dveh učiteljev.

II.

Mladi učitelj Blagoljub pride zopet k svojemu staremu prijatelju, učitelju Bogomiru. — Ko se eden družega prav ljubeznivo pozdravita, se zopet tako le pogovarjata:

Blagoljub. Kmalo bomo polovico šolskega leta dokončali. Ne vem kako bo, moji učenci so še daleč zadej, in še veliko ne znajo, kar bi znati imeli. Kako daleč, ljubi moj, si pa že ti prišel s prvinci? vem, da si spredaj od mene!

Bogomir. Jaz nisim imel nikoli te navade, da bi z učenci in učenjem prenašlo dirjal. Prepričan sim, da naglost ni nikjer dobra, posebno pa menim, da pri učenju ne. Mi pišemo in beremo eno — in dvazložne besede. Tukaj se mi zdi, da je počivališče, od koder se učenci ne smejo prehitro peljati. Vaja je pri vsakem delu naj boljša učenica in modrica.

Blagoljub. Tudi jaz sim že skusil, da naglost ni pridna. Lansko leto sim z ukom precej hitro postopal in šel, in kaj sim imel od tega? Več kakor dve tretjini učencov mi je onemagalo in zadej ostalo, — moral sem tedaj, sam sebe osramoten, zopet od konca začeti. — Kako pa ti s pisanjem na papir pričinjaš, ali kmalo, ali pozneje?

Bogomir. S pisanjem na papir se sicer ne mudi tako naglo, dokler otroci še perve čerke na tablico pišejo, vendar se ne sme predolgo odlašati. Pri nas smo koj začeli, kadar so učenci vse čerke poznali in na tablico pisali. Čudno se mi je zdelo, kako da je to, ker eni učenci, ki so na tablico prav dobro pisali, pa so

vendar na popirju s peresom, kakor scer novinci, prav slabi bili. Zdi se mi, da je to od tod prišlo, ker jih nisim koj pri začetku dobro vadil, kako se mora klinček ali čertalca prijeti, držati, in ker jim na tablico nikoli nič čertec zarisal nisim. Od zdaj zana-prej pa bom vselej tudi tablice kakor teke narisal, in jih bom že koj od začetka za pero in papir pripravljaj.

Blagoljub. Tudi jaz bom moral tako delati. Povej mi še, ktere predpise rabiš ti v šoli.

Bogomir. Predpisov imamo kmalo dovolj. Tukaj se mora učitelj sam po svoji skušnji pametovati. Naj boljše in naravnejše se mi predpisi od Levca in slavnega Majar-ja zdijo, — posebno zato, ker tukaj najde učitelj veliko zlatih vodil, katerih bi pri pisanji nikoli pozabiti ne smel. Vendar pri malih šolah ni lepomisje ravno perva reč, ampak le pisanje, to je, da se učenci urno in razložno pisati navadijo; — boljše je, ako se učenci več *samospisja* kakor pa *lepomisja* vadijo. Veliko mestnih učencev poznam, ki znajo neizrečeno lepo malati in pisati, — in vendar ne znajo tega, kar bi jim veliko petrebnise bilo, ne znajo svojih ali drugih misel pošteno zverstiti in iz glave razumno zapisati.

Blagoljub. Taka je. Jaz imam pa pri pisanji tudi še drugi križ, ki me večkrat žali in zaderžuje. V naši šoli je namreč veliko takih učencov, ki jim starši nočejo ali res ne morejo za pisanje potrebnih reči napraviti in kupovati, — in ker jim tudi jaz ne morem zmiraj zastoj dajati, se tedaj ne morejo z drugimi vred učiti in napredovati.

Bogomir. V naši šoli je ravno taka. Toda jaz sim se za take reveže že davno takole preskerboval: Kupil sim več pisnih knižnic, popirja, peres i. t. d. skupaj. Tukaj sim dobil vselej kaj naverh in boljši kup, kakor sim pa na drobno prodajal. Kar mi je tedaj čez kupilo ostalo, sim lahko ubogim prihranil in dal. Čer-nilo si pa doma delam, in tudi mi ga za delo že toliko ostane, kar ga ubogi potrebujejo. Včasi me pa tudi ni sram, če kakega do-brotnika za svoje ubožčike nagovorim in poprosim, in tako mi, hvala Bogu, zatega voljo zdaj še precej po sreči gre.

Blagoljub. Bog ti plačaj, ljubi moj, — zopet si mi dal lep izgled, kterega bom gotovo zvesto posnemal.

Čas je pretekkel, — in ljuba prijatla morata zopet vsak sebi iti. — Prav bratovsko se poslovita, in si obljubita se zopet kmalo sniditi.

Denarnica polna zlatov.

Ljubi slovenski kmeti in posestniki! hudi in slabi so časi, v katerih zdaj živite. Plačil, katire vsako leto plačevati morate, že skoro imenovati ne veste. Dnarja je vesčas premalo. Kako bi bili veseli človeka, ki bi vam denarnico pokazal, iz katire bi o času potrebe kak goldinar vzeti mogli. Lejte jes vam hočem tako dnarnico pokazati. — Kje pa je za božjedelj — me bote vsi na enbart prav glasno pobarali. — Ona je okolo vaših pohoštev široko odperata, ki vas tudi glasno kliče, in vam od obilnosti svojega bogastva ponuja. To je vaše zemljišče, to so vaši vertiči, vaše paše in vaši bregovi. *Ta denarnica je marliva sadoreja*, ki je pa žalibog še zdaj od toliko posestnikov skoro čisto zanemarena. — Koliko imate v vaših vertih še takih mest, kjer vas poletu sonce peče, in vas podžiga, take mesta s drevjem obsaditi, da bi se v njegovej senci od poletnega truda enmalo zpočili, in si s črešnjami alj važnimi slivami svojo žejo enmalo ogasili. Koliko imate paš, kjer po letu, ob hudej suši, gerdo na vas režé, in vas s suhim gerlom grajajo, zakaj jih s vincami in ozmicami ne obsadite, da bi se vašej živini paša ne posušila, in da bi njej po zimi stelje ne zmanjkalo, — ki vas grajajo, da vi med tem, ki drugi kmeti zdravi in veseli — mošt pijó, in ga po polovnjakih prodajo, svojo žejo s ledeno vodo gasite, in cele noči berhate in kašlate.

Koliko imate še s ternjevim germovjem zaraščenih bregov, ki vas s svojim ternjem v oči dregajo, vam vaše hlače in čikle alj srajce tergajo, in pri oratbi vašo živino ranijo; — takih bregov pravim, na katerih bi nar lepše in narčerversteje sadne drevesa stati, in vam nar žlatnejega sadja za prodajo roditi mogle! — Koliko imate zoper nesrečo nevarnega ognja še nezavarovanih pohoštev? — obsadite jih saj s košatim drevjem, da vam cele vasi pogorele ne bojo!

Oh koliko dobrega vam sadoreja ponuja, zakaj se nje pa ne lotite?

Eno samo drevo ob času lakote eno celo rodovino preživiti zamore, — poslušajte!

Kdor je pred 38 leti že tako star bil, da je enmalo misliti in reči znal: „Atej! — mama! — lačen!“ se bo še na čas strašne lakote in hude dragote spomnil; kdor je pa tedaj že sam oče alj mati več lačnih otrok bil, se bo gotovo ves solzen na slabe leta 1816 in 1817 spomnil, in zdaj iz hvaležnega serca sam pri sebi zdihnil: „Bog bodi zahvalen, da so že minule!“

Bogomil (Gottlieb) od vsih vbogi Bogomil imenovan, je tudi tedaj živel. Imel je sedmero otrok — šest fantov in eno dečelco, imel je pa tudi pobožno in pridno ženo. Zunaj tih oseb je imel še majhino kajžico, v katerej je svoje rokodelstvo marljivo opravljal, eno njivo za svojo kravo, in en travnik, na katerem je *veliko jablano* stalo, ki so ga še njegovi dedej vsadili. To jablano je bilo vsako leto prav polno; in jabelka, akoravno so bile kislega okusa, in koj vtergane še ne za jesti, so bile vonder pečene alj posušene prav dobre.

Pri tem majhnem posestvu je bil Bogomil stanoviten v zupanju na Boga, in vesčas zadovolen in vesel, zato tudi ni bil tako vbog, kakor so ljudi menili, ampak on je bil le prav bogat.

Alj lakota je tudi na Bogomilove duri poterkala, in on v svoji potrebi pokoklala tudi na duri svojega soseda, kateri je bil bogat kmet, ki je imel žita in vsega zadosti. — Tega prosi Bogomil za enmalo žita, in mu obljubi pozdeje s božjo pomočjo vse zvesto poverniti. Alj bogatin ni hotel od tega še besede ne slišati. Ravno tako se mu je godilo tudi pri drugem sosedu.

Zdaj se poda Bogomil proti gradu, v katerem je že marsikteri v svoji potrebi pomoči najdel. Duri, na katere je Bogomil poterkal, se mu prijazno odpro, akoravno je bila gospa, ki mu jih je odperla, vsa objokano. „Za božjo voljo žlahtna gospa! kaj za ena nesreča je vas zadela?“ jo Bogomil popraša. In on zbara, da je Klotilda njena edina hčer na kervi alj griži — na smert bolna. In ta bolezen se je v sosesčini že tako razširila, da je bila že nevarneja, kakor lakota in dragota tistega časa. — Zdravnik ni

vedel več drugega sredstva svetovati, kakor bolnej Klotildi sirovo sadje jesti vkažati. Alj v pretečenem letu sadje nikjer ni popolnoma dozorilo; zato je bil iz grada poseben človek v 10 ur odležno mesto po sadja poslan. — Oh Bog! zavpije Bogomil, žlahtna gospa, ko bi bili še k meni poslali, jes imam narčverstejšega sadja dosti, in še nobeno leto nisim ga imel toliko, in tako dobrega, kakor ravno letas.

Bogomil teče, narhitreje ko more, domu, in prinese gospi veliko skledo kopato narčverstejših jabelk. Klotildica jih rada jě, in v malo dnevih popolnoma ozdravi. — Klotildina mati vsa vesela pošle Bogomilu, ki je bil pred svojo prošnjo gospi razodeti pozabil, 6 tolarjev, s katerimi je mu bilo v njegovej potrebi prav pomagano. —

Kmaló se po celej okolici razglasi, da so Bogomilove jabelka bolno Klotildo ozdravile, in od vsih krajev so potem hodili ljudi k njemu jabelka kupovat, in so mu eno po 2, 3 in tudi po 4 groše radi plačevali; in kmalo je Bogomil za svoje jabelka toliko denarja skupil, da je za se in celo svojo družino dosti kruha imel.

Ko je drugo vigréd jablano spet cvetelo, se Bogomilu osmo dete vleže, ki je bilo prav močen in zdrav fant. Kralj, kateri je po svojej navadi vsakemu sedmemu fantu svojih podložnikov hotel kotrič biti, pošle pri tej priložnosti tudi Bogomilu 100 tolarjev, in kraljica je tega fanta v kraljevem imenu k sv. kerstu deržala. Bogomil je sebi darovane tolarje hvaležno vzel, in si je ž njimi njivo kupil, in je vso s sadjem nasadil, in je tako sam sebe in svojo družino za prihodnost prav dobro oskerbel.

(Konec sledi.)

Marija pomočnica.

O Maria! ljuba mati

Prosimo te, o Devica!

Hiti nam vsim pomagati,

Bodi naša pomočnica,

Ne zapusti nas v sili,

Prosi za nas Sina tvojga

Kadar bomo kaj prosili.

De nam pošlje Duha svojga.

On nam hoče čednost vlití,

Deb' se mogli prav učiti,

Ker si dober in premili,

Oče, oče! se nas vsmili.

J. Tomšič.

Žalostna zgodba.

Ne davno sim hodil po Dalmatinskem in Reškem po svojih kupčijah in sim pri ti priložnosti vidil strah in žalost. Blizo neke farne šole tikoma za zidam je bila apnenka (Kalkgrube), v kateri se je ravno apno gasilo, de je vse vrelo in pokalo; gosp. duhovni in učitelj so imeli v cerkvi opravilo po merliču, in v šolo prihajoči učenci in učenke okoli jame postopajo in se „gledajoči, kako apno šumi“ še cukajo; na enkrat ustane kričanje, dve čeči (deklini) sta v vrelo apno padle, ko so ju unkej potegnili, ste kmalo svoje življenje žalostno sklenile, meso in koža se je majilo iz nju.

Kakošna žalost za stariše, za gosp. duhovna in učitelja.

Naj bi bila ta zgodba starišem, duhovnim in učiteljem, pa tudi otrokom v izgled in v poduk, in naj bi se take jame blizo hiš in šol ne ravnale.

Potočnik.

Pogovor.

Poldek je tako razbelen iz šole domu priletel, da mu je od čela kapalo.

Oče ga prašajo: „Ali te ne žeja?“

Sin. Oh ja!

Oče. Boš pa pil, kaj ne?“

Sin. „Ne, mili oče!“

Oče. „Zakaj ne?“

Sin. „Razbelen sim.“

Oče. „Kaj ti je to mar?“

Sin. „Saj ste mi tolikokrat rekli, da na vroče ne smem piti.“

Oče. „Kako bi to bilo?“

Sin. „Rekli ste:“ Če je človek razbelen, je kerv vroča, ino tanke kervne žilice v plučah so polne vroče kervi. Če se toraj ta čas kaj merzlega popije, se lahko plučna bolezen naleze, ker merzla pijača mora memo obeh plučnih oddelkov (Lungenflügel) derkniti.

Oče. „In kaj pride iz tega?“

Sin. „Kerv v tankih plučnih žilicah se steme ali sterdi, ne more dalje, iz česar se majhini tvori naredijo, sčasoma pa tako pomnožijo, da so cele plučne ena krasta.“

Oče. „In kako se tej bolezni veli.“

Sin. „Leti bolezni pravijo neduha.“

Oče. Huda bolezen, v koji izmed jezero bolanih naj umnejši zdravitelji komaj jednega ozdravijo.“

T. D e r n j a č.

Listonoša.

* *Iz Borovljan v rožnej dolini.* A. Š. Une dni je nam „šolsk, prijatelj“ prav vesele n vice iz spodne rožne doline prinesel. Kaj more za človeka, ki svoj slovenski narod in človeštvo sploh ljubi, veselejšega biti, kakor to, da se ljudske šole tu in tam napravljajo, in da jih otroci pridno obiskujejo. Zatorej hočem tudi kej malega od *Borovske* šole povedati. Izverstni učitel g. *G. Somer* je nas zapustil in se na glavno šolo v Celovec preselil. Bog je nam pa dal spet prav dobrega učitelja. Sedajni učitel, g. *Jan. Cetel*, se obnaša prav dobro ne samo v šoli, temuč tudi v cerkvi in domačem življenju. Zato ga pa tudi vse — otroci in starši — radi imajo in spoštujejo. Kar našo ljubo slovensščino zadene, je sicer tih alj iskren Slovenec, naše knjige na vse strani brati priporoča, in šolsko bukvarnico s knjigami in s denarji, kar je pri pičem plačilu le količkej mogoče, podpira. — Ako ravno še mlad gospod, je vendar terdne in stanovitne volje — ne pogleduje na levo in pravo, ne posluša nobenega podpihovavca in nasprotnika, temuč le zvesto in krepko stopa po tistem potu, katerega mu postava, zdrava pamet in ljubezen do mladine kaže. Tako je postavno in koristno.

Drobtinčica.

* *Nar lepši dan* ali vredno praznovanje perviga svetiga obhajila, kterimu so pridjane molitve pri sveti maši in družih posebnih priložnostih. Z dovoljenjem visokočasitljiviga Ljubljanskiga škofijstva. Spisal Matevž Frelich, bogoslovec v Ljubljanski duhovščnici.

Obseg teh bukvic je: Nekteri zaderžanski nauki za predgovor. I. Del. Praznovanje dneva sv. obhajila. 1. Zjutrej.

2. Popoldan. 3. Zvečer. II. Del. Molitve pri vsakterih družih priložnostih. Jutrenja molitev. Sveta maša. Spovedne molitve. Poglavitni namen teh bukvic je 1. *vedno praznovanje perviga sv. obhajila* in pa 2. *de si ohranijo vedni spomin tega presrečnega dneva*. Starši, učeniki in drugi prijatli ljube mladosti bodo tistim, kateri se za prvo s. obhajilo pripravljajo, s temi bukvicami gotovo veliko veselje napravili. Dobé se v založbi J. Giontini-ta v Ljubljani in po družih slovenskih mestih terdo vezane po 12 kraje. (Zg. Dan.)

Društvo sv. Mohora.

* Iz Borovljan (Ferlach) Dones smo se sošli, da bi zastran naše slovenske čitavnice nekej potrebnega poravnali. Pri tej priložnosti smo tudi omenili *društvo sv. Mohora*, katero je edina in prava podlaga vsake slovenske čitavnice. Društvo izdaja knjige, ki so za šolsko mladino in za Slovence sploh prava dušna paša za njih časno in večno srečo. Spoznavši, da je za obderžanje tega vse hvale vrednega in toliko koristnega društva neobhodno potreba, da se „*društvena matica*“ vstanovi: smo sklenili tudi naše slabe moči s vsimi slovenskimi brati združiti, in podati, kar premoremo:

Slovenska čitavnica	2	„	—	„
Kozjak Franc, mlinar	2	„	—	„
Cetel Janez, učitel	1	„	—	„
Šajnik Anton, pilar	—	„	30	„
Prešer Jakob, puškar	—	„	15	„
Einšpieler Jožef, „	—	„	10	„
Kozjak Ana, učenka	—	„	30	„
Kozjak Antonia, „	—	„	30	„
Valentinič Janez, učenc	—	„	20	„
Šajnik Uršula, učenka	—	„	20	„
ukup:	7	fl.	35	kr. sr.
Prenos:	156	„	13	„

Vse ukup: 163 fl. 48 kr. sr.